

14. Byrd J. Operative Hip Arthroscopy / J. Byrd. – New York : Springer. – 2005. – P. 18–64.
15. Carlos A. Guanche Hip and pelvis injuries in sports medicine / Carlos A. Guanche. – Philadelphia, PA : Lippincott Williams&Wilkins, 2010. – P. 5–86.
16. Erickson S. J. Effect of tendon orientation on MR imaging signal intensity: a manifestation of the “magic angle” phenomenon / Erickson S. J., Cox I. H., Hyde J. S., Carerra G. F. // Radiology. – 1991. – Vol. 181. – P. 389–392.
17. Gibbon G. Imaging of orthopedic sports injuries / G. Gibbon, E. Schilders. – Berlin, 2007. – P. 235–265.
18. Gibbon G. Imaging of orthopedic sports injuries / G. Gibbon, E. Schilders. – Berlin : Springer, 2007. – P. 235–265.
19. Holmich P. Groin Pain / Holmich P., Saartok T., Renstrom P. // Scandinavian Textbook of Sports Medicine. – 1998 – Vol. 15. – P. 787–793.
20. Jankovic S. The groin pain syndrome / S. Jankovic, D. Hudetz // Arh. Hig. Rada Toksikol. – 2001. – Vol. 52, № 4. – P. 421.
21. Johnson L. L. Arthroscopic abrasion arthroplasty a review / L. L. Johnson, A. Pittsley // Basic science, clinical repair and reconstruction of articular cartilage defects: current status and prospects / Ed. S. Zanasi, M. Brittberg, M. Marcacci. – 2006. – Vol. 1. – P. 149–164.
22. Kelly B. T. Hip arthroscopy. current indications, treatment options, and management issues / B. T. Kelly, M. J. Philippon // Am. J. Sports Med. – 2003 – Vol. 31. – P. 1020–1037.
23. Maffulli N. Tendon injuries / N. Maffulli, P. Renstrom. – London : Springer, 2005. – P. 279–321.
24. McCarthy J. C. The diagnosis and treatment of labral and chondral injuries / J. C. McCarthy // Instr. Course Lect. – 2004. – Vol. 53. – P. 573–577.
25. Norris C. Sports injuries diagnosis and management / C. Norris. – 2nd ed. – Oxford : Butterworth and Heinemann, 1998. – P. 19–21
26. Renstrom P. Groin injuries in athletes / P. Renstrom, L. Peterson // Br. J. Sports Med. – 1980. – Vol. 14. – P. 30–61.
27. Zanasi S. Diagnosing cartilage injuries and classification / S. Zanasi // Basic science, clinical repair and reconstruction of articular cartilage defects: current status and prospects / Ed. S. Zanasi, M. Brittberg, M. Marcacci M. – 2006. – Vol. 1. – P. 93–104.

УДК 61:001(048.8)

ОСОБИСТИЙ ВНЕСОК УЧЕНИХ-МЕДИКІВ У ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНИХ РЕСУРСІВ

(огляд літератури)

О. І. Немирович-Булгакова, О. В. Долгополов, Л. О. Половинка
ДУ “Інститут травматології та ортопедії НАМН України”, м. Київ

PERSONAL CONTRIBUTION OF MEDICAL SCIENTISTS INTO INFORMATION-LIBRARIAN RESOURCES (review of literature)

O. I. Nemyrovych-Bulgakova, O. V. Dolgopolov, L. O. Polovynka

The article presents the analysis of 82 scientific monographs during the period of 1991–2013. Personal contribution has been generalized in formation of information-librarian resources.

Key words: monographs, analysis, informativeness..

ЛИЧНЫЙ ВКЛАД УЧЕНЫХ-МЕДИКОВ В ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО- БИБЛИОТЕЧНЫХ РЕСУРСОВ (обзор литературы)

О. И. Немирович-Булгакова, А. В. Долгополов, Л. А. Половинка

Представлен анализ 82 научных монографий за период 1991 – 2013 гг. Обобщен личный вклад ученых института в формирование информационно-библиотечных ресурсов.

Ключевые слова: монографии, анализ, информативность, ресурсы.

ДУ “Інститут травматології та ортопедії НАМН України” – один із провідних науково-практичних закладів у галузі травматології та ортопедії в Україні – відзначає своє 95-річчя від дня заснування (1919 р.). Результати самовідданої праці кількох поколінь працівників Інституту протягом століття відображено в численних наукових монографіях, посібниках і статтях, які ретельно зберігаються у науково-медичній бібліотеці інституту.

За 95-річну діяльність київської школи ортопедів-травматологів опубліковано: 180 монографій, 112 збірників з'їздів та конференцій, 165 методичних рекомендацій, 7800 статей і тез; захищено 302 докторські та кандидатські дисертації. Бібліотека володіє унікальними прижиттєвими виданнями фундаторів київської школи І. О. Фруміна, Ф. Р. Богданова, О. Г. Єлецького, К. М. Клімова, Б. С. Куценка, Б. К. Бабича, А. Х. Озерова, Є. П. Меженіної, М. К. Панченка, В. І. Стецули та ін. Наукову цінність представляють книжкові зібрання з питань хірургії, ортопедії, рентгенології, ЛФК, спортивної травматології, трансплантології, реабілітації відомих українських ортопедів-травматологів: І. В. Шумади, В. Я. Фіщенко, О. І. Рибачука, В. О. Яралов-Яраланця, О. О. Путилової, Е. В. Біняшевського, І. І. Талька. Почесне місце у фондах бібліотеки займають наукові монографії сучасних відомих учених-клініцистів Г. В. Гайка, С. І. Герасименка, А. Т. Бруска, С. С. Страфуна, І. В. Рой, А. В. Калашнікова, О. О. Коструба, А. П. Кризь-Пугача тощо.

Монографії – це не лише джерело інформації, а й основа базової наукової культури збереження та пізнання безцінного досвіду вчених-медиків. Книги значно сприяють зростанню творчого інтелекту і стають безперечним каталізатором у вихованні високопрофесійного фахівця. Збалансований за ортопедо-травматологічною тематикою книжковий фонд чітко відповідає інформаційним потребам і науковим запитам користувачів і сприяє розвитку нових перспективних інноваційних напрямів у галузі травматології та ортопедії.

Завдання нашого дослідження полягає в систематизації та узагальненні особистого внеску вчених Інституту у формування інформаційно-бібліотечних ресурсів – 82 монографій, посібників, довідників – на базі наукової медичної книгозбірні ДУ “ІТО НАМН України” за період незалежності нашої держави (1991–2013 рр.). Чому ми обрали саме цей період? Книги, опубліковані з 1991 року, входять у золоту скарбницю “Медичної України” – викладені переважно державною мовою, з незначними накладками (до 500 прим.). У них зосереджено найраціональніше ядро інноваційних наукових і практичних здобутків травматолого-ортопедичної галузі.

Шляхи становлення та розвитку, цілісне уявлення про історію закладу, галерею яскравих особистостей широко представлено у фундаментальних ювілейних виданнях: Шумада І. В., Гайко Г. В. Очерк истории развития Украинского научно-исследовательского института травматологии и ортопедии (1919–1994). – К. : Здоров'я, 1994. – 189 с.; Державній установі “Інститут травматології та ортопедії АМН України” 90 років: миттєвості життя, науки та практичні звершення / за ред. Г. В. Гайка. – К. : Реферат, 2009. – 376 с. [29, 77]. Наведені твори носять комплексний історичний характер, містять архівні документи, спогади, фотографії та створені за редакцією директорів інституту: І. В. Шумади (1969–1989) та Г. В. Гайка (з 1989 по теп. час). Результатом

плідної співпраці наукової медичної бібліотеки і відділів патентно-ліцензійного та науково-медичної інформації в галузі ретроспективної та біобібліографії стали: “Бібліографічний покажчик наукових праць співробітників ДУ “ІТО НАМН України”. – Т. 4, 5, 6, 7 (1993 – 2012 рр.) [11, 12]. Беззаперечним авторитетом у науковому світі України та за кордоном користується чинний директор інституту – академік Г. В. Гайко, основні етапи життєвого і творчого шляху якого висвітлено у двох ілюстрованих біобібліографічних книгах [20, 30].

Формування пріоритетних напрямів ортопедо-травматологічної допомоги населенню України, розробка програми медико-соціальної реабілітації хворих та інвалідів з наслідками травм і захворювань опорно-рухової системи, забезпечення підвищення кваліфікації спеціалізованих кадрів [28] професійно розкрито у довідниках “Аналіз стану травматолого-ортопедичної допомоги населенню України ...” / авт. колектив: Г. В. Гайко, С. С. Страфун, С. І. Герасименко, А. В. Калашніков, В. П. Полішко та ін. [2–8, 19, 32, 51, 63].

Перспективні розробки методів профілактики та лікування гнійних уражень кісток і суглобів, пошук нових пластичних матеріалів з метою ортопедичної корекції хворих з посттравматичним, гематогенним та вогнепальним остеомієлітом, гнійними артритом розглянуто в монографіях І. П. Вернигори, М. П. Грицяя, Г. В. Гайка, В. М. Цокало, О. О. Коструба та ін. [1, 15, 17, 49, 50, 69]. Дослідження проблем остеомієліту і сьогодні не втратили своєї актуальності – це гнійні ускладнення при відкритих і закритих переломах кісток, остеосинтезі, ендопротезуванні кульшового та колінного суглобів; БЦЖ-остеомієліт, хронічний гематогенний остеомієліт у дітей (В. В. Григоровський, С. І. Бідненко, В. С. Астахова) [27, 53].

Розв'язання проблем застосування надсучасних імплантів в ендопротезуванні кульшового та колінного суглобів, з широким використанням принципів математичного моделювання, біомеханіки; ранньої діагностики та лікування остеопорозу, дистрофічних уражень і диспластичних захворювань у віковому аспекті [70]; розробка нових методів, конструкцій і матеріалів для остеосинтезу – усе це висвітлювали у своїх фундаментальних дослідженнях Г. В. Гайко, А. Т. Бруска, А. В. Калашніков, В. П. Торчинський, О. І. Рибачук [13, 16, 33]. Заслугує на увагу спільна праця науковців клініки (Г. В. Гайко, В. М. Підгаєцький, О. М. Сулима) разом із Інститутом надтвердих матеріалів ім. В. М. Бакуля НАН України. Результати пошуків перспективних технологій виготовлення ендопротезів, використання сучасних матеріалів на тертя, біологічну сумісність наведено у виданні “Ендопротези суглобів людини: матеріали та технології. – К., 2011. – 528 с.” [79].

Багато наукових монографій присвячено впровадженню лікувально-профілактичних заходів і реконструктивно-відновних операцій у хворих на ревматоїдний артрит, анкілозний спондиліт, псоріатичний та подагричний артрити, а також використанню сучасних методів обстеження пацієнтів, тотальному ендопротезуванню кульшового та колінного суглобів. Плідна творча активність і праця таких наукових співробітників, як С. І. Герасименко, М. В. Полулях, А. Я. Вовченко, А. М. Бабко, І. В. Гужевський, В. М. Громадський [9, 21, 25, 26, 55, 57, 58, 78], беззаперечно сприяли збагаченню інститутської книгозбірні актуальними виданнями, якими

широко користуються ортопеди-травматологи України, молоді вчені та студенти.

Окремої уваги заслуговують учені Інституту, які розв'язують проблеми дитячої ортопедії і травматології. Це стосується насамперед питань своєчасної діагностики [37, 56], в яких вони досягли значних успіхів, і лікування патології опорно-рухового апарату у дітей різного генезу (вроджені, набуті, післятравматичні, запальні, пухлинні та органосистемні захворювання). Маємо констатувати, що науковці Інституту (А. П. Крись-Пугач, Я. Б. Куценко, Ю. М. Гук) зробили вагомий внесок у розробку і впровадження систем консервативного й хірургічного лікування дітей з вродженою дисплазією та вивихом стегна [37, 39, 70]. Глибоко вивчені питання ортопедичних проявів хвороби Реклінгаузена [24], прогресуючої м'язової дистрофії [23], солітарної еозонофільної гранульоми кісток [38], остеопорозу, ДЦП тощо.

Разом із НМАПО ім. П. Л. Шупика видано навчально-методичні посібники за фахом "Дитяча ортопедія і травматологія" (автори – М. С. Кабацій, Т. А. Кінчя-Поліщук) [43, 48].

Основними досягненнями вертебральної хірургії є розробка інноваційних методів консервативного та хірургічного лікування захворювань і наслідків ушкоджень хребта [47, 52]. Проф. В. Я. Фіщенко, д. м. н. В. А. Улещенко, к. м. н. М. М. Вовк [35, 71] широко запровадили сучасні методи консервативного і оперативного лікування хворих на сколіоз та остеохондроз [72] із застосуванням мануальних методик, магнітної і кінезотерапії тощо. Актуальність проблем дегенеративно-дистрофічних, неврологічних уражень хребта висвітлено у монографіях В. Я. Фіщенка, А. Т. Сташкевича, А. В. Шевчука, Г. П. Губи, О. Є. Юрик [22, 64, 73, 75, 81, 82].

Удосконалення медичної допомоги хворим з патологією стопи, розробка нових і запровадження патентно-спроможних технологій лікування набутих, вроджених та нейрогенних деформацій стопи розглядали у своїх дослідженнях А. П. Лябах, О. Е. Міхневич, П. В. Нікітін [40, 42, 44, 54]. Лікування пацієнтів із трофічними розладами нижньої кінцівки, профілактика ампутацій, що тісно пов'язано з проблемами діабетичної стопи, висвітлено в монографії "Облітеруючі ангиопатії та розстройства трофіки стопи. – К., 2011. – 164 с." [46].

Значного прогресу досягнуто у формуванні пакету опублікованих науково-практичних фундаментальних досліджень учених інституту в галузі лікування хворих з наслідками тяжкої травми кінцівок із застосуванням мікрохірургічної трансплантації тканин; реконструктивної хірургії кисті; ішемічної контрактури кисті та стопи [41, 54, 62, 65, 68, 76]. Надзвичайно корисним для науковців є творчий доробок С. С. Страфуна, Р. О. Сергієнка, О. В. Долгополова з питань діагностики та лікування ушкоджень ротаторної манжети плеча, адгезивного капсуліту, застосування артроскопії [14, 45, 66, 67]. На міжнародному рівні пропагують свої здобутки І. М. Курінний, С. С. Страфун, А. А. Безуглий у монографіях "Хірургія сухожилій пальців кисти. – К., 2012. – 320 с." та "Двухетапная пластика сухожилій сгибателей пальцев кисти. – К., 2013. – 200 с." [65, 76]. Нові методики застосування клітинної терапії при дегенеративних ушкодженнях сухожиль презентували читачам О. О. Коструб, Р. І. Блонський [34].

Важливу роль у досягненні ефективних результатів діагностики [45, 80] та лікування ортопедо-травматологічних

хворих відіграють комплексні реабілітаційні заходи на основі стимуляції резервно-компенсаторних механізмів організму [31, 57]. Розробку науково обґрунтованих типових програм реабілітації з урахуванням сучасних досягнень медицини, стандартизацію і забезпечення доступності всіх видів реабілітаційної допомоги висвітлили у своїх працях І. В. Рой, І. К. Бабова, І. А. Лазарев, Л. Д. Катюкова [18, 31, 59, 60, 61, 72, 74].

Потужним підґрунтям для написання монографій є фундаментальні дослідження специфіки функцій тканин організму, їх біологічної ролі. Особливої уваги заслуговують імунологічні, морфологічні, біохімічні, мікробіологічні та функціональні методи діагностики у 85% наукових публікацій [10, 13, 16, 25, 26, 27, 34, 46, 53, 68]. Наприклад, результати теоретичних і клінічних розробок у галузі фізіологічної та репаративної регенерації кісткової тканини оприлюднювали у своїх монографіях В. І. Стецула, А. Т. Бруско, Г. В. Гайко, А. В. Калашніков [13, 16], В. С. Астахова [10].

Таким чином, моніторинг опублікованих вченими ДУ "Інститут травматології та ортопедії НАМН України" 82 наукових монографій за 20 років незалежності свідчить про суттєвий внесок науковців Інституту в розвиток фундаментальної та прикладної ортопедо-травматологічної науки на основі системного підходу до вирішення поставлених завдань, інноваційних розробок і досягнень сучасних фундаментальних наук. Протягом десятиліть працівники наукової медичної бібліотеки досліджують і пропагують творче наукове надбання співробітників Інституту, спрямовуючи зусилля на вивчення і збереження духовної спадщини ортопедів-травматологів для майбутнього. Потреба в аналізі мотиваційного змісту пріоритетних інформаційних запитів науковців показала, що для сучасного користувача провідним поштовхом до читання книги є необхідність поповнення знань медичної наукової тематики в ході професійної діяльності. Опрацьовуючи інформаційні джерела, сучасні науковці доволі часто переходять як до традиційної книги, так і до інтернет-видань, але все-таки у сучасній читацькій культурі чітко простежується прагматичний підхід до книги – джерела доступу до інформації, самореалізації, самовдосконалення.

Література

1. Актуальні питання кістково-гнійної хірургії / Вернигора І. П., Гайко Г. В., Грицай М. П. [та ін.]. – К., 1995. – 216 с.
2. Аналіз стану травматолого-ортопедичної допомоги населенню України (2006–2007) : [довідник] / Гайко Г. В., Корж М. О., Герасименко С. І., Полішко В. П. – К. : Воля, 2008. – 134 с.
3. Аналіз стану травматолого-ортопедичної допомоги населенню України (2009–2010) : [довідник] / Гайко Г. В., Страфун С. С., Калашніков А. В., Полішко В. П. – К. : Воля, 2011. – 220 с.
4. Аналіз стану травматолого-ортопедичної допомоги населенню України (2002–2003) : [довідник] / Гайко Г. В., Жданова М. П., Калашніков А. В. [та ін.]. – К. : ІТО АМНУ, 2004. – 146 с.
5. Аналіз стану травматолого-ортопедичної допомоги населенню України (2003–2004) : [довідник] / Гайко Г. В., Калашніков А. В., Комаров М. П., Полішко В. П. – К. : Вид. дім Дмитра Бурого, 2005. – 134 с.

6. Аналіз стану травматолого-ортопедичної допомоги населенню України (2008–2009) : [довідник] / *Гайко Г.В., Герасименко С.І., Калашиников А.В., Полішко В.П.* – К. : Воля, 2010. – 167 с.
7. Аналіз стану травматолого-ортопедичної допомоги населенню України (2011–2012) : [довідник] / *Гайко Г.В., Страфун С.С., Калашиников А.В., Полішко В.П.* – К. : Логос, 2013. – 222 с.
8. Аналіз стану травматолого-ортопедичної допомоги населенню України (2010–2011) : [довідник] / *Гайко Г.В., Страфун С.С., Калашиников А.В., Полішко В.П.* – К. : Воля, 2012. – 220 с.
9. Анкилозуючий спондилит (Болезнь Бехтерева) / *Полулях М.В., Герасименко С.И., Склярченко Е.Т.* [и др.] [Библиотека практикующего врача]. – К. : Медкнига, 2008. – 144 с.
10. *Астахова В.С.* Остеогенные клетки-предшественники костного мозга человека / *В.С. Астахова.* – К. : Феникс, 2000. – 172 с.
11. Бібліографічний покажчик наукових праць співробітників ДУ “Інститут травматології та ортопедії АМН України” (2003–2007) / Укладачі: *Мороз М.Ф., Щербань О.М., Половинка Л.О.* [та ін.]. – К. : ДУ “ІТО АМНУ”, 2008. – Т. 6. – 68 с.
12. Бібліографічний покажчик наукових праць співробітників Інституту травматології та ортопедії АМН України (1998–2002) / Укладачі: *Щербань О.М., Мороз М.Ф., Половинка Л.О.* [та ін.]. – К. : ІТО АМНУ, 2003. – Т. 5. – 60 с.
13. *Бруско А.Т.* Функциональная перестройка костей и ее клиническое значение / *А.Т. Бруско, Г.В. Гайко.* – Луганск : Луганский гос. мед. ун-т, 2005. – 212 с.
14. *Бур'янов О.А.* Синдром субакроміального конфлікту плечового суглоба: генезис, діагностика, профілактика та лікування / Авт. кол. : *Бур'янов О.А., Самусенко І.В., Страфун С.С., Грицай М.П.* [та ін.]. – К. : Ленвіт, 2013. – 191 с.
15. *Вернигора І.П.* Ілюстровані спогади / *І.П. Вернигора.* – К., 2006. – 64 с.
16. Витамин D и костная система / *Гайко Г.В., Бруско А.Т., Калашиников А.В.* [и др.]. – К. : Книга плюс, 2008. – 147 с.
17. Відновна хірургія деструктивних форм кістково-суглобового туберкульозу і остеомієліту та їх наслідків / *За ред. І. П. Вернигори, Г.В. Гайка.* – К. : Книга плюс, 2002. – 504 с.
18. Восстановление двигательного стереотипа у больных с многооскольчатыми переломами диафизов костей бедра и голени после стабильно-функционального остеосинтеза: [пособие] / *Марченко О.К., Рой И.В., Владимировна Н.И.* [и др.]. – К., 2009. – 99 с.
19. *Гайко Г.В.* Показники та аналіз надання травматолого-ортопедичної допомоги населенню України (2001–2002) : [довідник] / *Г.В. Гайко, А.В. Калашиников, В.П. Полішко.* – К. : СП “Інтертехнодрук”, 2003. – 132 с.
20. Георгій Васильович Гайко : біобібліографія вчених України. – К. : Реферат, 2009. – 108 с.
21. *Герасименко С.І.* Ортопедичне лікування ревматоїдного артриту при ураженні нижніх кінцівок / *С.І. Герасименко.* – К. : Преса України, 2000. – 159 с.
22. *Губа Г.П.* Справочник по неврологической семиологии: симптомы, синдромы и функциональные пробы / *Г.П. Губа* ; изд. третье, перераб. и доп. – К. : Academpress, 1996. – 443 с.
23. *Гук Ю.М.* Ортопедичні прояви різних форм прогресуючої м'язової дистрофії / *Ю.М. Гук, А.П. Кризь-Пугач, А.М. Зима.* – К., 2008. – 126 с.
24. *Гук Ю.М.* Патологія опорно-рухового апарату при хворобі Реклінгаузена / *Гук Ю.М., Кризь-Пугач А.П., Фіщенко В.Я.* – К. : Медкнига, 2008. – 178 с.
25. Діагностика та лікування анкилозуючого спондилита: [монографія] / *Полулях М.В., Герасименко С.И., Склярченко Е.Т.* [и др.]. – К. : Стилос, 2010. – 192 с.
26. Діагностика та лікування псоріатичного артриту: [монографія] / *За ред. Бур'янова О.А., Кваша В.П., Склярченко Є.Т.* [та ін.]. – К. : Ленвіт, 2008. – 126 с.
27. Діагностика та хірургічне лікування туберкульозного остеомієліту кісток кінцівок у дітей раннього віку / *Грицай М.П., Цокало В.М., Вернигора І.П.* [та ін.]. – К. : Реферат, 2012. – 112 с.
28. Довідник для аспірантів, клінічних ординаторів та молодих фахівців Інституту ТО АМН України / *За ред. Г.В. Гайка* – К. : Інтерлінк, 2005. – 88 с.
29. ДУ “Інститут травматології та ортопедії НАМН України” 90 років: миттєвості життя, наукові та практичні звершення / Під заг. ред. *Г.В. Гайка.* – К. : Реферат, 2009. – 376 с. з іл.
30. Життєвий і творчий шлях Георгія Васильовича Гайка / *за ред. І. В. Рой; уклад. О. І. Немирович-Булгакова, М. І. Хохол, Л. О. Половинка; ДУ “ІТО АМНУ”.* – К. : Реферат, 2011. – 128 с.
31. *Заморський Т.В.* Відновлення після ендпротезування кульшового суглоба. – Рівне : Волинські береги, 2011. – 92 с.
32. *Захарченко В.Ф.* Показники травматолого-ортопедичної допомоги населенню України (1996–1997). – К., 1998. – 122 с.
33. Искусственный тазобедренный сустав / *Рыбачук О.И., Калашиников А.В., Рой И.В.* [та ін.]. – К. : Макком, 2000. – 88 с.
34. Клітинна терапія при дегенеративних ушкодженнях сухожиль / *Коструб О.О., Блонський Р.І., Грищенко В.І.* [та ін.]. – К. : Здоров'я, 2011. – 152 с.
35. Консервативное лечение сколиоза позвоночника / *Фищенко В.Я., Улещенко В.А., Вовк Н.Н.* [и др.]. – К. : Унити Атлант, 1994. – 188 с.
36. *Коструб А.А.* Медицинский справочник туриста / *А.А. Коструб.* – Одесса: ВМВ, 2003. – 256 с. : 48 с. ил.
37. *Кризь-Пугач А.П.* Обстеження та діагностика опорно-рухових розладів у дітей / *А.П. Кризь-Пугач, М.Д. Бурин.* – К. : Хмельницький, 2002. – 215 с.
38. *Кризь-Пугач А.П.* Солітарна еозинофільна гранульома кісток (клініка, діагностика, лікування) / *Кризь-Пугач А.П., Гук Ю.М., Марциняк С.М.* – Прилуки : Б.в., 2011. – 144 с.
39. *Куценко Я.Б.* Врожденная дисплазия тазобедренного сустава. Врожденные подвывихи и вывихи бедра / *Куценко Я.Б., Рулла Э.А., Мельник В.В.* – К. : Здоров'я, 1992. – 182 с.
40. *Лябах А.П.* Клінічна діагностика деформацій стопи / *А.П. Лябах.* – К. : ЗАТ “Атлант ЮЕМСІ”, 2003. – 110 с.
41. Медико-соціальна експертиза та реабілітація хворих і інвалідів з патологією верхніх кінцівок / *Науменко Л.Ю., Лоскутов О.Є., Ітатов А.В.* [та ін.]. – Дніпропетровськ, 2008. – 750 с.
42. *Міхневич О.Е.* Лікування хворих на остеоартроз. Остеоартроз (генезис, діагностика, лікування) / *О.Е. Міхневич* / *За ред. проф. О. А. Бур'янова, Т.М. Омельченка.* – К. : Ленвіт, 2009. – 203 с.
43. Навчально-методичний посібник з тестових питань за фахом “Дитяча ортопедія і травматологія”: [навч.-метод. посіб.] / *Герцен Г.І., Мовчан О.С., Процик А.І.* [та ін.] // Національна медична академія післядипломної освіти ім. П. Л. Шупика. Кафедра ортопед. і травматол № 1. – К., 2011. – 143 с.
44. *Нікітін П.В.* Діагностика та лікування пошкоджень кісток стопи / *П.В. Нікітін.* – К. : Фенікс, 2005. – 192 с.
45. Нові аспекти діагностики захворювань та ушкоджень періартикулярних структур плечового суглоба: монографія / *Перфілова Л.В., Страфун С.С., Рой І.В.* [та ін.] – К. : Логос. – 2011. – 104 с.
46. Облитерирующие ангиопатии и расстройства трофики стопы / *Под ред. А. П. Лябаха; сост. : Бидненко С.И., Лябах А.П., Магомедов А.М., Михневич О.Э.* – К. : Стилос, 2010. – 164 с.

47. Особенности застарелых осложненных повреждений позвоночника (клиника, диагностика, лечение). Медико-социальная экспертиза / *Фищенко В.Я., Сташкевич А.Т., Улещенко В.А.* [и др.] / Под ред. *Н. Е. Полищука*. – К.: Книга плюс, 2001. – С. 231–271.
48. Переломи стегнової і великогомілкової кісток після ендопротезування кульшового і колінного суглоба: навчально-методичний посібник / *Герцен Г.І., Остапчук Р.М., Кабацій М.С., Кінчя-Поліщук Т.А.* // Національна медична академія післядипломної освіти ім. П. Л. Шупика. Кафедра ортопедії та травматології № 1. – К., 2008. – 56 с.
49. Післятравматичні гематоми м'яких тканин нижніх кінцівок (діагностика, лікування і профілактика ускладнень): [монографія] / *Бур'янов О.А., Ярмолюк Ю.О., Лахша А.М., Бруско А.Т., Грищай М.П.* [та ін.]. – К.: Ленвіт, 2011. – 104 с.
50. *Побел А.М.* Диагностика та лікування гнійно-запальних процесів кісток і суглобів: [навч. посіб. для інтернів] / *Побел А.М., Коструб О.О., Кляцький Ю.П.* – Запоріжжя, 2008. – 106 с.
51. Показники та аналіз надання травматолого-ортопедичної допомоги населенню України / *Гайко Г.В., Калашніков А.В., Полішко В.П.* [та ін.]. – К., 2002. – 128 с.
52. *Полищук Н.Е.* Повреждение позвоночника и спинного мозга / *Полищук Н.Е., Корж Н.А., Фищенко В.Я.* – К.: Книга плюс, 2001. – 388 с.
53. Посібник з актуальних проблем кістково-гнійної хірургії та методів консервативного лікування / *Вернигора І.П., Гайко Г.В., Грищай М.П.* [та ін.]. – К., 1999. – 440 с.
54. Профілактика, діагностика та лікування ішемічних контрактур кисті та стопи / *Страфун С.С., Бруско А.Т., Лябах А.П.* [та ін.]. – К.: Стилос, 2007. – 264 с.
55. Псориатический артрит (вопросы генезиса, диагностика и лечение) / *Бурьянов А.А., Кваша В.П., Склярченко Е.Т., Поляченко Ю.В., Грищай Н.П.* [и др.] / Под ред. *А. А. Бурьянова, В. П. Кваши*. – К.: Ленвит, 2009. – 243 с.
56. Путеводитель по ультразвуковому исследованию в травматологии и ортопедии. Суставы. Этюды современной ультразвуковой диагностики / *Вовченко Г.Я., Сергиенко Р.О., Тимошенко С.В., Филитчук В.В.* / Под ред. *Я. Б. Куценка*. – К.: ВБО "Украинский Допплеровский Клуб". – 2011. – Вып. № 8. – 152 с.
57. Реабилитация при эндопротезировании коленного сустава / *Герасименко С.И., Полулях М.В., Рой И.В.* [и др.] / Под ред. *С. И. Герасименко*. – К.: Геркон, 2006. – 72 с.
58. Ревматоидное поражение коленного сустава / *Герасименко С.И., Склярченко Е.Т., Полулях М.В.* [и др.]. – К.: ООО "ДСГ ЛТД", 2004. – 140 с.
59. *Рой І.В.* Відновлювальне лікування хворих з диспластичною та дегенеративно-дистрофічною патологією кульшових суглобів / *І.В. Рой, І.К. Бабова*. – К., 2012. – 68 с.
60. *Рой І.В.* Ендопротезування колінного суглоба: [навч. посіб.] "Фізична реабілітація в хірургії" / *І.В. Рой, Л.Д. Катюкова*. – К., 2008. – С. 124–134.
61. Санаторно-курортне лікування пацієнтів з хронічними больовими синдромами на курорті Хмільник / *Бабова І.К., Бурлака О.В., Мудрий С.І.* [та ін.]. – Кіровоград: Центрально-українське вид-во. – 2010. – 161 с.
62. *Сергієнко Р.О.* Довідник для пацієнтів, які мають пошкодження м'яких тканин колінного суглоба / *Р.О. Сергієнко, О.С. Страфун*. – К.: Стилос, 2010. – 23 с.
63. Стан та перспективи розвитку ортопедо-травматологічної допомоги в Україні / *Гайко Г.В., Калашніков А.В., Беседінський С.М., Полішко В.П., Курило А.А.* – К., 2001. – 184 с.
64. *Сташкевич А.Т.* Довідник нейроортопедичних проявів патології хребта / *А.Т. Сташкевич* [Бібліотечка практикуючого лікаря]. – К.: Медкнига, 2009. – 140 с.
65. *Страфун С.С.* Двухэтапная пластика сухожиль сгибателей пальцев кисти / *С.С. Страфун, А.А. Безуглый*. – К.: Олби, 2013. – 200 с.
66. *Страфун С.С.* Адгезивный капсулит плечевого сустава / *С.С. Страфун, Р.А. Сергиенко*. – К.: Реферат, 2010. – 120 с.
67. *Страфун С.С.* Диагностика и лечение эпикондиллопатий плечевой кости / *С.С. Страфун, В.О. Батура*. – К.: Стилос, 2009. – 133 с.
68. *Страфун С.С.* Диагностика та лікування гангліона кистьового суглоба: [монографія] / *Страфун С.С., Григоровський В.В., Шитунюк В.Г.* – К.: ОЛБІ, 2012. – 112 с.
69. Сучасні підходи до діагностики, лікування та реабілітації хворих і інвалідів з інфекційними ураженнями кістково-суглобової системи: [навч. пос.] / За ред. *І. П. Вернигора*. – К-Житомир-Львів-Херсон: Б.в., 2006. – 387 с.
70. Ультрасонография суставов / *Абдуллаев Р.Я., Гайко Г.В., Бубнов Р.В.* [и др.]: [уч. пособие]. – Харьков: Планета-Принт, 2013. – 148 с.
71. *Фищенко В.Я.* Сколиоз / *В.Я. Фищенко*. – Макеевка, 2005. – 558 с.
72. *Фищенко В.Я.* Кинезотерапия поясничного остеохондроза / *Фищенко В.Я., Лазарев И.А., Рой И.В.* – К.: Медкнига, 2007. – 96 с.
73. *Фищенко В.Я.* Справочник по нейроортопедии / *В.Я. Фищенко, Г.П. Губа*. – К.: Унити Атлант, 1997. – 148 с.
74. Фізична реабілітація (масаж, ЛФК, механотерапія): [навч.-практ. довідник] / *Юшковська О.Г., Владимірова Н.І., Николаєва Н.Г.* [та ін.] // Курорти та санаторії України. – К.: Фолігрант, 2009. – С. 93–104.
75. *Фищенко В.Я.* Дегенеративно-дистрофичні ураження крижово-куприкового сполучення / *Фищенко В.Я., Сташкевич А.Т., Шевчук А.В.* – К.: Медкнига, 2009. – 72 с.
76. Хирургия сухожиль пальцев кисти / *Страфун С.С., Куринной И.Н., Безуглый А.А.* [и др.]. – К.: Макрос, 2012. – 320 с.
77. *Шумада И.В.* Очерк истории развития Украинского научно-исследовательского института травматологии и ортопедии (1919–1994) / *И.В. Шумада, Г.В. Гайко*. – К.: Здоров'я, 1994. – 189 с.
78. Ендопротезирование коленного сустава / *Герасименко С.И., Полулях М.В., Рой И.В.* [и др.]. – К.: ДСГ ЛТД, 2006. – 54 с.
79. Ендопротезы суставов человека: материалы и технологии: [монографія] / Под ред. *Н. В. Новикова* и др. [Гл. 1. *Г.В. Гайко, В.М. Подгаецкий, А.Н. Сулима*]. – К.: ИСМ им. В. Н. Бакуля НАН Украины, 2011. – 528 с.
80. Етюды современной ультразвуковой диагностики / *Гуч А.А., Дыньник О.Б., Сухарев И.М.* [и др.]. – К.: Укрмед, 2000. – 191 с.
81. *Юрик О.Є.* Неврологічні прояви остеохондрозу: патогенез, клініка, лікування / *О.Є. Юрик*. – К.: Здоров'я, 2001. – 344 с.
82. *Юрик О.Є.* Неврологічні прояви остеохондрозу хребта / *О.Є. Юрик*. – К.: Наукова книга, 1998. – 18 с.